

UNIVERSITAT DE BARCELONA

'i) EU d'Infermeria

Orientació docent per el desenvolupament de la recerca infermera dins del marc de l'Espai Europeu de Investigació *ERA* (*European Research Area*).

Dra. Maria Teresa Lluch Canut

Catedràtica d'Infermeria Psicosocial i Salut Mental.

Departament d'Infermeria de Salut Pública, Salut Mental i Materno-Infantil.

Escola d'Infermeria. Campus de Ciències de la Salut de Bellvitge.

Universitat de Barcelona.

Abril, 2011.

Presentació

Aquest document està pensat per ajudar a els estudiants a orientar la seva carrera investigadora, en funció de uns coneixements de l'estat actual de la recerca a Europa que han de servir per visualitzar i traçar el "camí a seguir" i la meta final que es pot aconseguir.

Des de l'àmbit universitari, l'investigador/a comença el seu trajecte en el Grau i ha de anar progressant i ampliant els seus coneixements i també les seves fites fins arribar al nivell de Doctor. Aquest es el títol que permet accedir a tots els àmbits de la recerca, a totes les convocatòries oficials i a tots els programes de direcció i creació de I+D+I. Per suposat que, arribat a aquest punt, l'investigador només està a l'inici de la seva carrera, però la perspectiva de treball ja està traçada: sap lo que es gestionar i desenvolupar un macro projecte (com es la tesis doctoral) i ha après que la recerca (l'esperit de pensar, cercar, explorar, verificar, comparar, refutar, recolzar, etc...) no s'acaba mai. Es així com neix i creix l'investigador/a.

Dins d'aquest procés de creixement cal estar ubicat en el context en el qual s'està produint la investigació. I es per això que cal conèixer l'Espai Europeu de Investigació (EEI), les seves estructures i les possibilitats que ofereix per fer recerca, tant des de el punt de vista de recursos i connexions com des de la perspectiva de la mobilitat i el poder compartir.

En aquest document es presenten també el diferents organismes, institucions i programes que, en el context espanyol i català, estan vinculats i donen suport a l'EEI. De forma específica, s'assenyalen els organismes que potencien la recerca infermera a Europa i els grups de recerca infermera més rellevants. Finalment, es proporciona una estratègia operativa per iniciar el desenvolupament de la recerca infermera en l'EEI: la elaboració del Currículum Vitae Europass i les possibilitats del programa GREC de la Universitat de Barcelona per la elaboració en anglès del CV d'aquells investigadors vinculats contractualment a la UB.

Índex

1. Documents inicials de referència	4
2. L'Espai Europeu d'Investigació (EEI)	4
2.1 Ubicació dins de la Unió Europea	4
2.2 Creació de l'EEI	5
2.3 Evolució i situació actual	9
3. El VII Programa Marc Europeu de Investigació (7PM:2007-2013)	12
3.1 Estructura del 7PM	13
3.2 Investigació en Salut dins del 7PM	15
4. Guia pràctica sobre finançament de la UE	16
5. La estructura CORDIS	16
6. Contactar amb l'EEI des de Espanya	18
6.1 Ministerio de Educación	18
6.2 Ministerio de Ciencia e Innovación	19
7. Contactar amb l'EEI des de Catalunya	20
7.1 Generalitat de Catalunya Departament d'Economia i Coneixement.	20
7.2 Generalitat de Catalunya Departament de Salut	21
7.3 L'EEI des de la Universitat de Barcelona	22
8. La recerca infermera en l'EEI	22
8.1 Consejo Internacional de Enfermeras (CIE)	22
8.2 Grup de recerca en infermeria WENR	23
8.3 Grup de recerca en infermeria INVESTEN	24
8.4 Xarxa de recerca en Infermeria de Salut Mental i Addiccions	24
9. Informació pràctica complementària	25
9.1 Programa Erasmus	25
9.2 Currículum Vitae Europass	25
9.3 Currículum GREC anglès	25
10. Referències bibliogràfiques i adreces web citades en el document	25

1. Documents inicials de referència.

L'eix central per endinsar-se en la perspectiva europea de la recerca en l'àmbit de la infermeria es l'Espai Europeu d'Investigació al voltant del qual s'ha de organitzar la recerca tant del Grau d'Infermeria com dels Màsters i els Doctorats infermers. És així que els primers documents que cal considerar són els dos Reials Decrets que regulen els ensenyaments de grau i postgrau (màster i doctorat) a Espanya. En ambos dos decrets es remarca la importància de contribuir a la creació i manteniment de l'EEI i també la necessitat de establir vincles coordinats entre l'Espai Europeu d'Educació Superior i l'EEI.

L'actual [Real Decreto 1393/2007, de 29 d'octubre de 2007](#)¹ per el que s'estableix la ordenació dels ensenyaments universitaris oficials assenyala que un dels objectius de l'ensenyament universitari oficial ha de ser “establecer vínculos adecuados entre el Espacio Europeo de Educación y el Espacio Europeo de Investigación” (BOE núm 260, pàg. 44038).

Així mateix, en el recent aprovat [Real Decret 99/2011, de 28 de gener de 2011](#)², per a la regulació dels ensenyaments oficials de doctorat, es remarca amb intensitat: a) la necessitat de vertebrar línies estratègiques entre l'Espai Europeu d'Educació Superior i l'Espai Europeu d'Investigació i b) es deixa molt clara la importància de la investigació com a part integral de la educació superior universitària i c) es valora la necessitat de la mobilitat (especialment en els nivells de doctorat i post doctorat) com a estratègia essencials per als nous i novells investigadors.

2. L'Espai Europeu d'Investigació

2.1 Ubicació dins de la Unió Europea.

Entrant a Europa, un primer pas que cal fer es conèixer com està organitzada, a nivell de estructures, la Unió Europea, per tal de saber on s'ubica l'EEI.

La [Unió Europea](#)³ està organitzada en tres institucions fonamentals: Parlament Europeu, Consell de Ministres i Comissió Europea.

La Comissió Europea es divideix en Direccions Generals (DG) i serveis. Sota aquest organisme es troba la [Direcció General de Investigació i Innovació](#)⁴

Es interessant consultar les guies breus de "[Investigación europea en acción](#)"⁵ elaborades amb llengua castellana per divulgar al màxim la informació de recerca a nivell europeu.

2.2. Creació de l'EEI

L'any 2000, la Comissió de les Comunitats Europees va elaborar un document dirigit a la Comissió del Consell Europeu, al Parlament Europeu, al Comitè Econòmic i Social i al Comitè de les Regions per tal de generar debat entorn a la necessitat de impulsar polítiques d'estímul a la recerca a nivell europeu. En el document [Hacia un espacio europeo de investigación](#)⁶ es descriu l'estat de la recerca a Europa i es defineix com ha de ser l'Espai Europeu d'Investigació i quin es l'objectiu principal de la seva creació: contribuir a la formació d'un context general més favorable per a la investigació a Europa. La Comissió de les Comunitats Europees va exposar en aquest document el desig de concloure amb la creació de l'Espai Europeu d'Investigació per l'any 2010.

El temes d'acció específics que proposen en aquest document son 7:

1. *Un conjunt de recursos materials i infraestructures optimitzat a escala europea*

1.1 Creació d'una xarxa de centres d'excel·lència científica i de centres virtuals

- Cartografia dels centres d'excel·lència científica europeus
- Creació de "centres virtuals d'excel·lència científica"
- Esquema de finançament competitiu dels centres d'excel·lència científica basada en la competència entre aquests

1.2. Definició d'un enfocament europeu sobre les infraestructures d'investigació

- Anàlisi de les responsabilitats per a la creació, funcionament i accés
- Avaluació de les necessitats que han de cobrir-se a nivell europeu
- Instauració d'un marc de debat

1.3. Millor explotació del potencial que ofereixen les xarxes electròniques

- Promoció de la utilització de les xarxes electròniques en els diferents àmbits d'investigació
- Accions de sensibilització i formació dels investigadors

2. Instruments i mitjans públics utilitzats amb més coherència

- 2.1 Execució més coordinada dels programes d'investigació nacionals i europeus
 - Aplicació del principi d'obertura mútua dels programes nacionals
 - Instauració de mecanismes d'informació sobre els objectius i el contingut dels programes
 - Recolzament a les iniciatives d'avaluació de les activitats nacionals per grups d'experts internacionals
- 2.2. Reforç de les relacions entre les organitzacions de cooperació científica i tecnològica europea
 - Creació d'un consell d'alts responsables d'aquestes organitzacions per a la concertació política

3. Una inversió privada més dinàmica

- 3.1. Millor utilització dels instruments de suport indirecte a la investigació
 - Desenvolupament de sistemes d'informació sobre els dispositius existents
 - Estímul de l'intercanvi i difusió de bones pràctiques
- 3.2. Desenvolupament d'eines eficaces per protegir la propietat intel·lectual
 - Suport a la creació de la patent comunitària
 - Reforç de la coherència dels règims aplicats als programes públics d'investigació
 - Instauració de sistemes d'informació i intercanvi de bones pràctiques
- 3.3. Estímul a la creació d'empreses i a les inversions de capital de risc
 - Estímul a l'associació de centres d'investigació nacionals per al suport tècnic a joves empreses
 - Iniciatives de posada en contacte de científics, industrials i financers en relació amb programes nacionals i europeus

4. Un sistema comú de referència científic i tècnic per executar les polítiques

- 4.1. Desenvolupament de les investigacions necessàries per adoptar decisions polítiques
 - Adequació de les investigacions dutes a terme per la Comissió a les preocupacions dels ciutadans i responsables
 - Instauració d'un sistema fiable i reconegut de validació dels coneixements i de mètodes de control
 - Comunicació per xarxa dels centres d'excel·lència científica en els àmbits afectats
- 4.2. Elaboració d'un sistema comú de referència científic i tècnic
 - Establiment d'un sistema comú de referència a escala de la Unió
 - Desenvolupament d'un espai europeu de referències científiques i tècniques basant-se en els centres de referència nacionals, els comitès científics i les instàncies de nivell europeu

5. Recursos humans més abundants i mòbils

5.1. Augment de la mobilitat dels investigadors a Europa

- Estímul de la mobilitat com a instrument de transferència de coneixements i tecnologies
- Desenvolupament de la mobilitat dels investigadors entre el món acadèmic i el de les empreses
- Accions de formació dels investigadors i responsables administratius
- Millora d'algunes disposicions reglamentàries

5.2. Introducció d'una dimensió europea en les carreres científiques

- Estímul a l'obertura a Europa dels comitès de contractació
- Establiment de perspectives de carrera per als investigadors d'altres països europeus
- Consideració de les activitats realitzades en altres llocs d'Europa o a nivell europeu

5.3. Millora de l'estatut i del paper de les dones en la investigació

- Aplicació del pla d'acció "Dones i ciències"

5.4. Fomentar el gust dels joves per la investigació i les carreres científica

- Reforç de l'ensenyament de les ciències a tots els nivells en la Unió
- Recolzament del intercanvis d'experiències i bones pràctiques per a la sensibilització dels joves pel que fa a la ciència
- Coordinació de les "setmanes de la ciència" organitzades en la Unió

6. Un territori europeu dinàmic, obert i atractiu per als investigadors i les inversions

6.1. Consolidació del paper de les regions en l'esforç europeu d'investigació

- Combinació de la utilització dels fons estructurals i de programes europeus d'investigació
 - Comparació de les activitats d'investigació de les regions i accions desenvolupades per estimular-les
 - Balanç de les millors pràctiques de transferència de coneixements cap al sector econòmic a nivell regional
 - Anàlisi del paper dels "motors regionals" en el desenvolupament d'un territori científic europeu més dinàmic

6.2. Integració de les comunitats científiques d'Europa Occidental i Oriental

- Mobilització de l'experiència existent en la Unió per reforçar la capacitat investigadora i d'administració de la investigació als països candidats

6.3. Convertir el territori europeu en atractiu per als investigadors de la resta del món

- Creació d'un sistema de beques per a científics de països tercers
- Obertura dels programes d'investigació nacionals i europeus a investigadors de països tercers
- Simplificació i harmonització de les normatives i condicions administratives
- Estímul al retorn a Europa d'investigadors traslladats a Estats Units

7. *Un espai de valors compartits*

7.1. Tractament de la qüestió de les relacions entre ciència i societat en la seva dimensió europea

- Reforç de la coherència de les activitats de prospectiva i intel·ligència socioeconòmica a nivell nacional i europeu
- Establiment d'una plataforma d'intercanvis
- Desenvolupament d'estadístiques i indicadors, i harmonització de les dades i metodologies a escala europea
- Organització de "conferències de ciutadans" a nivell europeu

7.2. Desenvolupament d'una visió comuna de les qüestions d'ètica de la ciència i la tecnologia

- Reforç dels vincles entre els Comitès d'ètica nacionals i europeu
- Obertura dels Comitès nacionals a experts d'altres països europeus
- Comparació dels criteris utilitzats als programes nacionals i europeus en la perspectiva d'una aproximació entorn a principis comuns, respectant la diversitat

Resumin, la estructura que es proposa en aquest document per l'EEI combina tres conceptes:

- La creació d'un «mercat interior» de la investigació (veritable espai de lliure circulació dels coneixements, els investigadors i les tecnologies), dirigit a reforçar la cooperació, estimular la competència i treure el màxim partit a l'assignació dels recursos,
- Una reestructuració del teixit europeu d'investigació, consistent fonamentalment en una millor coordinació de les activitats i polítiques d'investigació nacionals, ja que aquestes representen la major part de la investigació realitzada i finançada a Europa.
- El foment d'una política europea d'investigació que vagi més enllà del mer finançament de les activitats d'investigació i que inclogui tots els aspectes de les altres polítiques nacionals i europees relacionades amb la mateixa. El principal instrument financer de l'EEI ha de ser els Programes Marc de Recerca (el primer en donar suport va ser el Sisè Programa Marc

d'investigació, que va expirar a la fi de 2006, i que va ser substituït pel Setè Programa Marco a partir de 2007 i fins a 2014.

2.3 Evolució i situació actual

[L'Espai Europeu de Investigació \(EEI\)](#)⁷ / European Research Area (ERA) implica una perspectiva transnacional de la organització de la recerca, integrant totes les activitats de recerca i tots els programes i polítiques que es desenvolupen a la Unió Europea. L'objectiu es donar accés a tots els protagonistes implicats (investigadors, institucions de recerca i empreses) a una varietat d'espais oberts on les sinergies i la complementarietat transnacional estiguin plenament explotades.

L'EEI inclou activitats, programes i polítiques que s'inscriuen en el context de diverses organitzacions governamentals de investigació. Algunes fa molts anys que varen ser creades (pe.: la Organización Europea de Investigación Nuclear). Però recentment s'han creat algunes organitzacions que estan donant un impuls important a l'EEI entre les que destaquem el Consell Europeu de Investigació.

El [Consell Europeu de Investigació \(CEI\)](#)⁸ es el primer organisme de finançament europeu, creat per recolzar la recerca transnacional. Es va configurar a l'any 2005 i va fer la seva primera convocatòria d'ajuts a la recerca en l'any 2007. El seu objectiu principal es estimular la excel·lència científica. El CEI complementa altres activitats de finançament europeu, com per exemple els organismes de finançament nacionals de recerca, i es el que s'encarrega de gestionar el programa "Idees", un dels quatre components del 7e. Programa Marc de Recerca de la Unió Europea (7PM). Des de la seva pàgina web es pot accedir a totes les [convocatòries obertes](#) existents així com a una relació dels [projectes finançats](#) al llarg dels anys. També pot resultar interessant la [informació per demanar ajuts](#). Cada any, el CEI convoca beques d'investigació per a científics que es troben a l'iniciï de la seva carrera professional ("ERC Starting Grants") o per a científics amb amplia experiència i reconeixement en el seu àmbit ("ERC Advanced Grants").

L'any 2007, la Comissió de les Comunitats Europees va publicar un altre document sobre l'Espai Europeu de Investigació ([Libro Verde. El Espacio Europeo de Investigación: nuevas perspectivas](#))⁹ en el que s'avaluen els progressos aconseguits i es plantegen futures directrius per poder aconseguir

que l'EEI aconsegueixi ser útil ala comunitat científica, a les empreses i als ciutadans. Les característiques que s'haurien de aconseguir per aquest espai son:

- Crear un mercat únic de treball per els investigadors. Bona circulació d'investigadors competents, amb alts nivells de mobilitat entre institucions, disciplines, sectors i països.
- Desenvolupar infraestructures de recerca de categoria mundial, integrades, connectades en xarxes i accessibles per als equips d'investigació de tota Europa i de tot el mon.
- Enfortir institucions de recerca excel·lents que desenvolupin: a) una feina efectiva de cooperació i associació entre els sectors públics i privats; b) que constitueixin el nucli de grups de recerca e innovació que incloguin "comunitats virtuals de investigació", especialitzades principalment en àmbits interdisciplinaris i que atraguin a una massa crítica de recursos humans i financers.
- Compartir els coneixements. Posada en comú efectiva dels coneixements, especialment entre la recerca pública i la industria, així com amb el públic en general.
- Optimitzar els programes i les prioritats de recerca. Bona coordinació entre el programa si les prioritats de investigació, inclòs un volum significatiu d'inversió en investigació pública programada conjuntament a nivell europeu i que impliqui prioritats comuns, execució coordinada i avaluació conjunta.
- Obrir-se al mon: cooperació internacional en ciència i tecnologia. Amplia obertura del Espai Europeu d'Investigació al mon, prestant especial atenció als països veïns i amb el compromís ferm de fer front als reptes mundials amb els socis europeus.

Aquest informe va generar debats multidisciplinaris que van concloure, l'any 2008, amb la creació de l'Oficina de l'Espai Europeu d'Investigació ([European Research Area Board- ERAB](#))⁷ que te com a objectiu fer assessorament a la Comunitat Europea per ajudar al desenvolupament de l'EEI.

L'any 2009 l'Oficina de l'Espai Europeu d'Investigació va publicar el seu primer informe anual: "Preparar Europa per un nou Renaixement: una visió estratègica de l'Espai Europeu d'Investigació" (European Research Area Board. [Preparing Europe for a new renaissance. A strategic view of a](#)

[Euroepan Research Area. Luxembourg: European Communitis, 2009](#))¹⁰ en el que es destaca la necessitat de invertir “de un nou esperit” a la investigació europea establint com a meta l’any 2030. El document transmet un missatge de que es necessari que es necessari que a Europa es torni a donar el mateix tipus de fervor per el canvi que es va donar en la època del Renaixement, en els segles XV i XVI. Avui en dia fa falta una revolució equivalent en el pensament, en la societat i en la ciència per tal de poder afrontar els reptes que te la població mundial.

L’EEI en aquest document defineix 6 àrees polítiques generals en les que es pot desenvolupar aquest “nou Renaixement”:

1. Creació d’un Espai de Investigació Europeu unificat.
2. Solucions als grans reptes.
3. Interacció entre ciència i societat.
4. Col·laboració entre els sectors públics i privats en pro de una innovació oberta.
5. Foment de la excel·lència.
6. Promoció de la cohesió

També es fa un enfasi especial en la importància de reprendre la confiança entre la ciència i la societat que ha de venir donada per la formula de les tres R: rigor en les decisions, respecte mutó i per el medi ambient, i responsabilitat per les accions pròpies.

L’any 2010 la ERAB ha publicat el segon informe anual fent realitat el Renaixement: propostes polítiques per a desenvolupar un espai mundial de recerca e innovació a Europa per el 2030 ([Realising the new Renaissance. Policy proposals for developing a world-class research and innovation space in Europe 2003](#))¹¹.

Plantegen 10 recomanacions, agrupades en tres nivells d’actuació: recomanacions d’acció immediata, a mig plac i a llarg plac.

Recomanacions per a l’acció immediata

1. Crear una patent única a la Unió Europea i un Capítol d’Innovació Obert (a menys de 2 anys)
2. Acordar una cronologia per la via ràpida per una posada en pràctica completa i extensa de l’adquisició pre-comercial de la recerca i el desenvolupament (R+D).

3. Concentrar el finançament de la investigació, el desenvolupament i la innovació al voltant de una selecció de temes rellevants per a la Europa del 2020: una estratègia per el creixement elegant, sostenible e inclusiu”.
4. Creació anual de la ·Ciutat/Regió de la Innovació a Europa”
5. Publicar una Directiva Marc de la Unió Europea sobre Investigació e Innovació centrada particularment en la creació de un mercat únic per a la investigació, el desenvolupament i la innovació.

Recomanacions per accions a mig plac

6. Implementar completament la consecució pre-comercial de la investigació, el desenvolupament i la innovació entorn a alguns del grans projectes acordats de forma comú.
7. Concentrar i dinamitzar tot el finançament de R+D en la base de 8e.Programa Marc (FP8) reduint al mínim les obligacions de la gerència per els esquemes de finançament y destinar el 30% dels Fons Estructurals i el 10% dels Fons de política Agrària a projectes de R+D+I.
- 8.Fomentar un grau acceptable d'assumpció de riscos i d'excel·lència a través de tots els programes de R+D+I.
9. Crear un fondo de capital europeu capaç de fer inversions de prova “en etapes inicials del concepte i del desenvolupament del negoci” abans de la inversió comercial.

Recomanació per accions a llarg plac

10. Fer dels resultats i del finançament de risc en projectes de recerca e innovació el criteri dominant per el finançament de la I+R en la Unió Europea.

3. El VII Programa Europeo de Investigació (7PM:2007-2013).

El 7PM es el instrument bàsic de organització, execució i desenvolupament de la recerca a Europa. Es pot accedir a la informació des de la pàgina web de CORDIS http://cordis.europa.eu/home_es.html¹² (descrita de forma detalla més endavant) o be des de la pàgina principal del VII Programa Marc (7PM) http://cordis.europa.eu/fp7/home_es.html¹³

3.1 Estructura del 7PM

El 7PM s'estructura en 4 blocs o components: a) Idees, b) Persones, c) Capacitats i d) Cooperació.

a) *Idees* . Tal i com hem assenyalat anteriorment, el Consell Europeu d'Investigació gestiona el programa "Idees".

<http://erc.europa.eu/index.cfm?fuseaction=page.display&topicID=513>

b) *Persones*. Es gestiona sota el programa Marie Curie

http://cordis.europa.eu/fp7/mariecurieactions/home_en.html

Les diferents accions s'agrupen en 4 blocs:

Formació Inicial d'Investigadors

Entrenament a lo llarg de la Vida i Desenvolupament de la carrera

Relacions entre Indústria i Acadèmia

Dimensió Internacional

Per aprofundir en les diverses convocatòries es pot consultar la [Guia d'accions Marie Curie](#)

c) *Capacitats* http://cordis.europa.eu/fp7/capacities/home_es.html

Les propostes de la Comissió Europea relatives al programa Capacitats del 7PM tenen com a objectius:

- Augmentar les capacitats d'investigació i innovació en tota Europa i assegurar el seu aprofitament òptim.
- Recolzar el desenvolupament coherent de polítiques
- Complementar el Programa de Cooperació
- Contribuir a les polítiques i iniciatives comunitàries per millorar la coherència i l'impacta de les polítiques dels Estats membres
- Trobar sinergies amb les polítiques regionals i de cohesió, els Fons Estructurals, els programes d'educació i formació i el Programa Marco per a la Competitivitat i la Innovació.

Es treballa en set àrees àmplies:

Infraestructures d'investigació.

Investigació en benefici de les PIME

Regions del coneixement i suport a agrupacions regionals d'investigació

Potencial investigador de les Regions de Convergència

Ciència i Societat

Recolzament al desenvolupament coherent de les polítiques d'investigació

Cooperació internacional

d) Cooperació http://cordis.europa.eu/fp7/cooperation/home_es.html

El programa específic sobre Cooperació recolza tots els tipus d'activitats d'investigació realitzades per diverses entitats científiques en cooperació transnacional i pretén aconseguir o consolidar el lideratge en àmbits clau de la ciència i la tecnologia.

El programa Cooperació està subdividit en deu temes diferents:

Salut

Alimentació, agricultura i biotecnologia

Tecnologies de la informació i la comunicació

Nanociències, nanotecnologies, materials i noves tecnologies de producció

Energia

Medi ambient (inclòs el canvi climàtic)

Transport (inclosa l'aeronàutica)

Ciències socioeconòmiques i humanitats

L'espai

Seguretat

3.2 Investigació en Salut dins del 7PM

Dintre del VII PM Cooperació: [Investigació en Salut](#)¹⁴ s'investiga en 6 camps específics:

a) [Investigació Mèdica](#)

En el camp de recerca mèdica el 7PM (2007-2013) dóna suport a les àrees següents:

- Recerca de cervell i trastorns relacionats
- Desenvolupament humà i envelliment
- Trastorns i malalties importants, incloent càncer, malalties cardiovasculars, diabetis i obesitat, malalties rares, i malalties cròniques greus.

b) [Malalties Infeccioses](#):

- VIH/SIDA, Malària i Tuberculosi
- Resistència als tractaments antimicrobians
- Epidèmies re-emergents

c) [Medicaments Innovadors](#)

d) [Salut Pública](#)

- Resultats clínics portats a la pràctica
- Sistemes de salut
- Promoció de la salut i prevenció de la malaltia
- Salut Pública Internacional

e) [Biotecnologies, instruments i tecnologies](#)

- Tecnologies mèdiques
- Diagnòstic i imatges
- Noves teràpies i estratègies de vacunació

f) [Dades a gran escala, sistemes de recopilació i medicina](#)

- Biobancs i genètica
- Alteracions genòmiques
- Organismes – model

4. Guia pràctica sobre oportunitats de finançament de la UE per a investigació i innovació¹⁵

El propòsit d'aquesta Guia Pràctica és ajudar als possibles beneficiaris dels diferents programes de investigació e innovació a:

- a) Conèixer com es pot obtenir finançament per desenvolupar idees d'investigació i innovació.
- b) Comprendre els tres instruments comunitaris principals de finançament per fomentar la investigació i la innovació:
 - El Programa Marc d'Investigació (PMI), que finança labors d'investigació
 - El Programa Marc per a la Innovació i la Competitivitat (PMIC), que finança pràctiques innovadores
 - Els Fons Estructurals i el Fons de Cohesió (SF-CF), que financen la política de cohesió.
- c) Identificar el règim de finançament més.
- d) Oferir consells dirigits als responsables de la formulació de polítiques per al desenvolupament de mecanismes a nivell nacional i regional per fomentar un accés coordinat.

La Guia està editada de forma detallada en [versió pdf i en llengua castellana](#)¹⁵.

5. La estructura CORDIS¹²

Es una pàgina web de informació sobre investigació i desenvolupament a Europa. Recull de forma extensa informació sobre investigació a Europa. Està estructurada en 5 grans apartats:

- a) [Convocatòries](#): accés a totes les convocatòries d'ajuts del 7PM

b) [Socis](#). El Servei "Socis" esta dissenyat per ajudar a buscar socis d'investigació, ja sigui per materialitzar projectes d'investigació i desenvolupament finançats amb fons comunitaris o en el marc d'una recerca més extensa d'associacions d'orientació tecnològica. El servei recull informació detallada sobre milers de sol·licituds d'associació activa d'empreses, instituts d'investigació i universitats de tota Europa i de tot el món.

c) [Contactes](#) S'ofereixen diferents sistemes de contactes:

[Xarxa de Punts de Contacte Nacionals \(PCN\)](#). És l'estructura principal dedicada a proporcionar orientació, informació pràctica i ajuda en tots els aspectes de la participació en el 7PM. Els PCN són estructures nacionals establertes i finançades pels governs dels 27 Estats membres de la UE i d'altres estats associats al Programa Marc. Els sistemes de PCN presenten una gran varietat de configuracions als diversos països, des de xarxes molt centralitzades a descentralitzades, i un panorama d'agents molt diferents, de ministeris a universitats, centres d'investigació i agents especials fins a empreses privades de consultoria. Això és reflex de la diversitat de tradicions nacionals, metodologies de treball, realitats de la investigació i règims de finançament.

Xarxes temàtiques de PCN. Dins de la xarxa més àmplia de Punts de Contacte Nacionals (PCN) existeixen divuit xarxes temàtiques, les quals operen en tota Europa i es corresponen amb cadascun dels temes del 7 Programa Marc. L'objectiu d'aquestes xarxes temàtiques és donar suport als agents regionals amb la finalitat de millorar el desenvolupament basat en ciència i tecnologia. A més, aquestes xarxes ofereixen serveis, formació i informació a empreses, instituts científics i autoritats regionals. Cada xarxa temàtica funciona i es gestiona de manera independent, però comparteix objectius amb altres xarxes.

Altres serveis de suport:

[Servei de consultes](#) on es poden enviar preguntes sobre qualsevol aspecte de la investigació europea en general i dels Programes Marc d'investigació de la UE en particular.

Helpdesk d'ajuda en qüestions d'ètica ofereix informació i assessorament sobre els aspectes ètics de les investigacions finançades mitjançant el 7PM. La finalitat

d'aquest servei és donar suport als científics participants en projectes d'investigació finançats pel 7PM perquè s'ajustin a les [normes d'ètica europees i internacionals](#).

[IPR-Helpdesk](#): Ajuda en matèria de drets de propietat intel·lectual. El servei d'ajuda ofereix dos serveis principals: un lloc web d'informació obert a totes les parts interessades i un servei gratuït d'assistència jurídica destinat a tots aquells que participin en activitats d'investigació finançades per la UE en l'àmbit dels programes marc.

d) [Projectes](#) Es poden cercar i consultar tots els projectes que s'han desenvolupat i s'estan desenvolupant amb finançament de la Comissió Europea. La cerca es pot fer per temes i/o per països.

e) [Documents](#) Entre els diferents enllaços, destaca el que fa a la [llibreria del 7PM](#) on es pot trobar tot tipus de publicacions, documents i revistes sobre el 7PM

6. Contactar amb l'EEI des de Espanya

6.1 Ministerio de Educación

En l'apartat de [investigació](#)¹⁶ hi ha 4 grans apartats:

a) Carrera investigadora on es defineix les diferents etapes (pre y post doctorals) de la carrera investigadora a Espanya així com les beques, ajuts i contractes existents en cada etapa.

b) [Carta Europea del Investigador i Codi de Conducta per a la Contractació de Investigadors](#)¹⁷. Es troba el document en pdf i els principals apartats son:

- Recomanacions de la Comissió Europea
- Principis i exigències aplicables als investigadors: llibertat d'investigació, principis ètics, responsabilitat professional, actitud professional, obligacions contractuals i jurídiques, rendiment de comptes, bones pràctiques en la recerca, difusió i explotació de resultats, compromís amb la societat, relació amb els

supervisadors, tasques de supervisió i gestió i desenvolupament professional continuat

- Principis i exigències generals aplicables a les entitats que donen treball i finançament: reconeixement de la professió, no discriminació, entorn d'investigació, condicions de treball, estabilitat i permanència en el treball, finançament i salaris, equilibri entre sexes, desenvolupament professional, valor de la mobilitat, accés a la formació en investigació i al desenvolupament continuat, accés a la orientació professional, drets de propietat intel·lectual, coautoría, supervisió, docència, sistemes de avaluació i valoració, reclamacions i apel·lacions, participació en òrgans de decisió i contractació.
- El codi de conducta per la contractació d'investigadors, descrivint principis i exigències del codi de conducta: contractació, selecció, transparència, valoració del mèrits, variacions en la cronologia dels currículum vitae, reconeixement de la experiència de mobilitat, reconeixement de les qualificacions, antiguitat i nomenaments soto doctorals

c) Els agents de la recerca, configurats per grups de recerca de universitats, organismes públics de recerca i parcs científics i tecnològics.

d) Finançament públic de la investigació. S'articula mitjançant convocatòries d'ajut establertes en el Plan Nacional I+D+I.

Si es vol treballar en la Unió Europea cal contactar amb la [Oficina Europea de Selecció de Personal](#).¹⁸

6.2 Ministerio de Ciencia e Innovación

En el espai de Investigació hi ha un fort suport a [l'Espai Europeu d'Investigació](#).²⁰ Les actuacions del Ministeri de Ciència i Innovació es fan en el context del [Plan Nacional de I+D+I \(2008-2011\)](#).²⁰

El Pla s'estructura en dos grans blocs:

- [Línies instrumentals d'actuació](#)²¹: recursos humans, reforçament instrumental, projectes d'I+D+I, infraestructures científiques i tecnològiques, utilització del coneixement i transferència tecnològica, articulació i internalització del sistema.
- [Accions estratègiques](#)²² en: salut, biotecnologia, energia i canvi climàtic, nanociència i nanotecnologia, telecomunicacions i societat de la informació

[L'acció estratègica en salut](#)²³ estableix 5 línies de recerca:

Línia 1: Tecnologies moleculars i cel·lulars d'aplicació a la salut humana.

Línia 2: Investigació transnacional sobre la salut humana.

Línia 3: Investigació en Salut Pública, Ambiental i Laboral i Dependència i serveis de salut.

Línia 4: Investigació farmacèutica en medicaments i desenvolupament de tecnologies farmacèutiques.

Línia 5: El SNS com a plataforma de desenvolupament d'investigació científica i tècnica amb l'entorn industrial i tecnològic.

En el context del Ministeri existeix la [Oficina Europea](#)²⁴. Es una estructura que dona recolzament a la Subdirecció General de Programes Europeus, dependent de la Direcció General de Cooperació Internacional i Relacions Institucionals del Ministeri de Ciència i Innovació. Compte informació sobre el programa Marc Europeu (7PM) i l'Espai Europeu d'Investigació (ERA), prestant una especial atenció als temes d'actualitat en temes de investigació a Europa.

7. Contactar amb l'EEI des de Catalunya

7.1 Generalitat de Catalunya Departament d'Economia i Coneixement.

Un dels àmbits d'actuació es la [Recerca](#)²⁵. I entre els seus programes i actuacions hi ha les vinculades a l'Espai Europeu d'Investigació. I en aquest context es troba informació relacionada amb la [participació catalana en el programa marc](#)²⁶ (7PM)

Dins de l'apartat de "Com col·laborar amb la Unió Europea", hi ha un link al [Servei de Projectes Europeus i Internacionals](#)²⁸ (SPEI) de l'AGAUR (Agència de Gestió d'Ajuts

Universitaris i de Recerca). Aquest servei (l'SPEI) promou i facilita la participació i el lideratge d'investigadors/ores de les universitats i dels centres de recerca de Catalunya en programes europeus de recerca (principalment del 7è Programa marc). Així mateix, executa diferents activitats per a la promoció internacional de les universitats de Catalunya sota la coordinació del Consell Interuniversitari de Catalunya (CIC).

Les principals activitats s'agrupen en: informació i assessorament en la participació en projectes europeus, suport al lideratge de projectes del 7e. Programa marc, professionalització de la gestió de la recerca i participació activa de la SPEI en programes europeus

Recentment la Generalitat de Catalunya ha creat [Talència](#)²⁸ una institució destinada a fomentar la recerca a Catalunya.

Les diferents convocatòries per ajuts a la recerca es troben a l'[AGAUR](#)²⁹ (Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca). I també en l'espai de [Talència- convocatòries i ajuts](#)³⁰.

7.2 Generalitat de Catalunya Departament de Salut

Des de el Departament de Salut, es van establir diversos [objectius de salut per l'any 2010](#)³¹, en relació als següents temes de salut:

5.1 La promoció d'hàbits saludables

Consum de tabac

Activitat física

5.2 Les malalties cardiovasculars

5.3 El càncer

5.4 Les malalties respiratòries

5.5 Les lesions no intencionades

5.6 El suïcidi

5.7 La diabetis *mellitus*

5.8 L'obesitat

5.9 El consum excessiu d'alcohol

5.10 El consum de drogues no institucionalitzades

5.11 La salut bucodental

5.12 Els problemes de salut de l'aparell locomotor

5.14 Els problemes de salut susceptibles de ser previnguts amb vacunacions

5.15 La infecció pel VIH

- 5.16 Les malalties de transmissió sexual
- 5.17 La tuberculosi
- 5.18 Les infeccions nosocomials
- 5.19 La millora de la salut maternoinfantil
- 5.20 L'envelliment saludable
- 5.21 La salut ambiental
- 5.22 El medi ambient
- 5.23 La seguretat alimentària
- 5.24 Els problemes de salut emergents: les toxiinfeccions alimentàries
- 5.25 Els problemes de salut emergents: la legionel·losi
- 5.26 El bon ús dels medicaments
- 5.27 La donació d'òrgans i trasplantaments

7.3 L'EEI des de la Universitat de Barcelona.

Per el suport a projectes de recerca internacional hi ha la [Unitat de Projectes Internacionals de Recerca](#)³²

D'altra banda, algunes de les estratègies a desenvolupar en matèria de recerca es troben en el document [UB Pla Marc Horitzó 2020](#)³³.

8. La recerca infermera en l'EEI

8.1 Consejo Internacional de Enfermeras (CIE).

El CIE agrupa diferents xarxes d'infermeria. Hi ha una [xarxa de recerca](#)³⁴ tot i que de lo que es desprèn de la pàgina web no està gaire activa actualment. De entre les seves activitats hi ha la publicació, amb certa periodicitat (entre un i tres números per any) de el [Butlletí de Recerca](#)³⁵

També hi ha un document molt interessant que pot aportar idees per a desenvolupar i potenciar la recerca en infermeria. Freshwater D. [Understanding and implementing Clinical Nursing Research](#). Blackwell publishing, 2003.³⁶

Un altre apartat interessant es la [web d'enllaços](#)³⁷ que ens permet localitzar diverses associacions europees, grups i fòrums d'infermeria dedicats a la recerca. Entre aquests grups destaquem el WENR (Workgroup of European Nurse Researchers).

A més a més de la xarxa específica de recerca, en el CIE existeixen altres [xarxes d'infermeria](#)³⁸ en temes específics de salut que entre les seves activitats hi ha el desenvolupament de projectes de recerca. Les xarxes que consten a la seva web son:

[Xarxa de Preparació per a casos de catàstrofes](#)

[Xarxa de Cures d'urgència](#)

[Xarxa de VIH / sida](#)

[Xarxa de Lideratge per al Canvi](#)

[Xarxa d'Infermeres d'Atenció Directa / Infermeria de Pràctica Avançada](#)

[Xarxa d'Infermeres dedicades a la política](#)

[Xarxa de Formació d'infermeria](#)

[Xarxa de Reglamentació](#)

[Xarxa d'Investigació](#)

[Xarxa d'Infermeria de zones rurals i allunyades](#)

[Xarxa d'Estudiants d'Infermeria](#)

[Xarxa de Teleenfermeria](#)

8.2 Grup de recerca en infermeria WENR [The Workgroup of European Nurse Researchers](#)³⁹

Es un grup europeu de recerca en infermeria, fundat l'any 1978. En el seu [Pla d'Acció 2008-2011](#)⁴⁰ en el que es contempla, entre altres, estratègies de promoció de la recerca infermera.

Bianualment organitzen un congres.

Aquest grup te publicat un recull de dades bàsiques de 23 països de la Unió Europea entorn a la formació infermera en general i a la formació específica en recerca.

8.3 Grup de recerca en infermeria INVESTEN

En España destaca amb excel·lència el grup de recerca [Investen](#)⁴¹

Investen està participant activament en un projecte europeu de recerca en infermeria finançat amb fons del 7PM europeu. el [RN4CAST Nursing Forecastin in Europe](#)⁴²

Investen també lidera la [Red de Investigación Cualitativa en Salud \(REDICS\)](#)⁴³ amb una forta projecció internacional.

També es el Centre Col·laborador Espanyol de [l' Institut Joanna Briggs](#)⁴⁴, desenvolupant els projectes de Cures de Salut Basats en l'Evidència

Mol interessant les [publicacions](#)⁴⁵ derivades de revisions sistemàtiques traduïdes.

Amb connexió amb l'[Àrea Cochrane de Cures d'Infermeria](#)⁴⁶

8.4 Xarxa de Recerca en [Infermeria de Salut Mental i Addiccions](#)⁴⁷

Es una estructura de grups de recerca (actualment 8 grups) constituïda per 80 infermers e infermeres de l'àmbit de la salut mental, que s'organitza amb grups en forma de xarxa. En l'àmbit de infermeria es una estructura única que pot ser interessant per a reproduir en altres àmbits de la infermeria.

Té una forta projecció internacional en tant que hi ha abundants contactes en diversos països, no sols d'Europa sinó també de altres parts del mon.

Està començant a desenvolupar alguns projectes de recerca a nivell internacional.

9. Informació pràctica complementària

9.1 Programa Erasmus⁴⁸

Programa de mobilitat d'estudiants per Europa

9.2 Currículum Vitae Europass⁴⁹

Proporciona una plataforma i un disseny per elaborar un CV complet.

9.3 Currículum GREC⁵⁰ Anglès

El programa GREC es la plataforma de gestió de la recerca de la Universitat de Barcelona (i de altres moltes universitats) que ens permet elaborar el CV en tres llengües: català, castellà i anglès

Referències bibliogràfiques i adreces web citades en el document

1. Ministerio de Educación y Ciencia. [Real Decreto 1393/2007, de 29 d'octubre de 2007 por el que se establece la ordenación de las enseñanzas universitarias oficiales.](#) Madrid: Boletín Oficial del Estado, nº260, martes 30 de octubre del 2007, pp. 44037-44048.
2. Ministerio de Educación y Ciencia. [Real Decret 99/2011, de 28 de gener de 2011, por el que se regulan las enseñanzas oficiales de doctorado](#) Madrid: Boletín Oficial del Estado, nº35, 10 de febrero de 2011, pp. 13909-13926.
3. Portal oficial de la Unió Europea http://europa.eu/index_es.htm
4. Dirección General de Investigación e Innovación Europea <http://ec.europa.eu/research/index.cfm?pg=dg&lg=es>
5. Comisión Europea de Investigación. La investigación europea en acción. Guía breve. Bruselas: Comisión Europea de Investigación, 2009. Disponible en: http://ec.europa.eu/research/leaflets/index_es.html

6. Comisión de las Comunidades Europeas. [Comunicación de la comisión al consejo, al parlamento europeo, al comité económico y social y al comité de las regiones. Hacia un espacio europeo de investigación](#). Bruselas: Comisión de las Comunidades Europeas, 2000.

7. European Research Area ERA

http://ec.europa.eu/research/era/understanding/what/what_is_era_en.htm

8. European Research Council

<http://erc.europa.eu/index.cfm?fuseaction=page.display&topicID=513>

9. European Commission. Green Paper Inventing our futher together. Bruselas: European Commission, 2007. Disponible en: <http://ec.europa.eu/research/era/docs/en/understanding-era-european-commission-eur22840-161-2007-en.pdf>

10. European Research Area. [Preparing Europe for a new renaissance. A strategic view of a Euroepan Research Area. Luxembourg: European Communitis, 2009](#) Brussels: European Commision, 2009.

11. European Research Area Board. [Realising the new renaissance. Policy proposals for developing a world-class research and innovation space in Europe 2030](#). Brussels: European Commision, 2010.

12. CORDIS Portal de la investigación y el desarrollo en Europa.

http://cordis.europa.eu/home_es.html

13. CORDIS VII Programa Marco (7PM). http://cordis.europa.eu/fp7/home_es.html

14. European Commision Research & Innovation – Health.

http://ec.europa.eu/research/health/index_en.html

15. European Union Cohesion Policy. [Guía pràctica sobre oportunitats de finançament de la UE per a investigació i innovació](#) Brussels: European Union Cohesion Policy, CORDIS, 2009.

16. Gobierno de España. Ministerio de Educación. Investigación.

<http://www.educacion.gob.es/educacion/universidades/investigacion.html>

17. Comisión de las Comunidades Europeas. [Carta Europea del Investigador i Codi de Conducta per a la Contractació de Investigadors](#). Bruselas: Comisión de las Comunidades Europeas, 2005.
18. Oficina Europea de Selección de Personal. http://europa.eu/epso/index_es.htm
19. Gobierno de España. Ministerio de Ciencia e Innovación. Espacio Europeo de Investigación. <http://www.micinn.es/portal/site/MICINN/menuitem.29451c2ac1391f1febebed1001432ea0/?vgnnextoid=e3209c0e21d70210VgnVCM1000001034e20aRCRD>
20. Gobierno de España. Ministerio de Ciencia e Innovación. Plan Nacional de I+D+I 2008-2011. <http://www.micinn.es/portal/site/MICINN/menuitem.7eeac5cd345b4f34f09dfd1001432ea0/?vgnnextoid=83b192b9036c2210VgnVCM1000001d04140aRCRD>
21. Gobierno de España. Ministerio de Ciencia e Innovación. Plan Nacional de I+D+I 2008-2011. Líneas Instrumentales de Actuación. <http://www.micinn.es/portal/site/MICINN/menuitem.7eeac5cd345b4f34f09dfd1001432ea0/?vgnnextoid=b99392b9036c2210VgnVCM1000001d04140aRCRD>
22. Gobierno de España. Ministerio de Ciencia e Innovación. Plan Nacional de I+D+I 2008-2011. Acciones Estratégicas. <http://www.micinn.es/portal/site/MICINN/menuitem.7eeac5cd345b4f34f09dfd1001432ea0/?vgnnextoid=0fd5a7e4e90e2210VgnVCM1000001d04140aRCRD>
23. Gobierno de España. Ministerio de Ciencia e Innovación. Plan Nacional de I+D+I 2008-2011. Acciones Estratégicas. Acción Estratégica de Salud. <http://www.micinn.es/portal/site/MICINN/menuitem.8ce192e94ba842bea3bc811001432ea0/?vgnnextoid=9ad753d03a032210VgnVCM1000001d04140aRCRD&vgnnextchannel=0fd5a7e4e90e2210VgnVCM1000001d04140aRCRD>
24. Gobierno de España. Ministerio de Ciencia e Innovación. Oficina Europea. <http://www.oemicinn.es/conozca-la-oficina>

25. Generalitat de Catalunya. Departament d'Economia i Coneixement. Universitats i Recerca. Recerca. <http://www.gencat.cat/economia/ur/ambits/recerca/index.html>
26. . Generalitat de Catalunya. Departament d'Economia i Coneixement. Universitats i Recerca. Recerca. Participació catalana en els programes marc. http://www.gencat.cat/economia/ur/ambits/recerca/programes_actuacions/espai_europeu/participacio_marc/index.html
27. Generalitat de Catalunya. Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca AGAUR. Servei de projectes europeus i internacionals. http://www10.gencat.cat/agaur_web/AppJava/catala/a_info.jsp?contingut=pservprojeuointer
28. Generalitat de Catalunya. Talència. Catalunya Recerca. <http://talencia.gencat.cat/Pagines/talencia-recerca.aspx>
29. Generalitat de Catalunya. Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca AGAUR. Ajuts a la recerca. http://www10.gencat.cat/agaur_web/AppJava/catala/a_beques_cercador.jsp?cercar=1&estat=0&categoria=&entitat=&keyword=&bcercar=Cercar
30. Generalitat de Catalunya. Talència. Catalunya Recerca. Convocatòries i ajuts. <http://talencia.gencat.cat/ca/convocatories/Pagines/convocatoriesajuts.aspx>
31. Generalitat de Catalunya. Departament de Salut. [Monitoratge dels objectius de salut fixats per a l'any 2010](#). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Salut, 2009.
32. Universitat de Barcelona. Unitat de Projectes Internacionals de Recerca. <http://www.ub.edu/oper/>
33. Universitat de Barcelona. [Plan Marco UB Horizonte 2020](#). Barcelona: Universitat de Barcelona, 2008.
34. International Council of Nurse. Research Network. <http://www.icn.ch/networks/research-network/>

35. International Council of Nurse. Research Network – Butlletin.

<http://www.icn.ch/news/research-network-bulletin/>

36. Freshwater D. [Understanding and implementing Clinical Nursing Research](#). Blackwell publishing, 2003.

37. International Council of Nurse. Research Network – Enlaces.

<http://www.icn.ch/es/Enlaces/Research-Network/>

38. International Council of Nurse. Redes de Enfermeria. <http://www.icn.ch/es/networks/icn-networks/>

39. WENR Workgroup fo European Nuse Researchers <http://www.wenr.org/index.php?id=325>

40. WENR Workgroup fo European Nuse Researchers Action Plan 2008-2011.

http://www.wenr.org/fileadmin/sites/WENR/PDF/2010/Action_Plan_2008-2011.pdf

41. Gobierno de España. Ministerio de Ciencia e Innovación. Instituto de Salud Carlos III. Redes Temáticas y Centros de Investigación Cooperativa. INVESTEN

http://www.isciii.es/htdocs/redes/investen/investen_presentacion.jsp

42. RN4CAST Nurse forecasting in Europe. <http://www.rn4cast.eu/es/>

43. . Gobierno de España. Ministerio de Ciencia e Innovación. Instituto de Salud Carlos III. Redes Temáticas y Centros de Investigación Cooperativa. INVESTEN. Red de Investigación Cualitativa en Salud (REDICS) http://www.isciii.es/htdocs/redes/investen/investigacion_redicsquees.jsp

44. The Joanna Briggs Institute <http://www.joannabriggs.edu.au/>

45. The Joanna Briggs Institute Publicaciones.

http://www.isciii.es/htdocs/redes/investen/Best_Practice.htm

46. The Joanna Briggs Institute. Area Cochrane de Cuidados de Enfermería.

<http://cncf.cochrane.org/es/inicio>

47. Xarxa de Recerca en Infermeria de Salut Mental i addiccions.

<http://www.ub.edu/xtinfermeriasmc>

48. European Commission. Education & Training. The ERASMUS programme – studying in Europe and more. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc80_en.htm

49. El Curriculum Vitae EUROPASS

http://europass.cedefop.europa.eu/europass/home/vernav/Europass+Documents/Europass+CV.csp?loc=es_ES

50. Universitat de Barcelona. Plataforma GREC <https://webgrec.ub.edu/>